

Ա. ԻՐ. ԽՐԱԽԱՊՅԱՆ

ԾԵՐԱՏՄԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԵՐՔԻ ՍՏԱՑՄԱՆ ՎՐԱ
ԽԱՂՈՂԻ ՍՊԻՏԱԿ ԱՐԱՔՍԵՆԻ, ԿԱԽԵԹ ԵՎ ԴԵՂԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ
ՍՈՐՏԵՐԻ ՆԿԱՏԱՍԱՐ

Պաղտղի վազի բճաշվերի նշանակությունը վերարերյայ կան տարրեր ուսանկանները Սմանք [2, 3, 6, 9] գտնում են, որ բճաշվելը վազի համար ֆնտակար են, քանի որ նրանք իրենց զարգացման համար ծախսում են ատ սննդանյութեր, բայց բերք չեն տալիս, հետևաբար հարկավոր է նրանց հեռացնել, որպեսզի ուժեղացնել գլխավոր շվի վրայի տերեւների ասիմիլացիոն ունակությունը, կրճատել տրանսպիրացիա կատարող տերեւային մասկերեսը, դադարեցնել սննդանյութերի ավելորդ ծախսումը, տրամադրելով այն պոդատու լողրոջների, սղկույզների և պատուղների զարգացմանը, ու վերջապես հեշտացնել խաղողի ալգիների ազրոտխնկակիսն միջոցառումները:

Ուրիշ հեղինակները կարծիքով [2, 3, 7, 8, 10, 11] բճաշվելը փոսակար չեն և միանգամայն հնարավոր է նրանց օգտադրումը բարձր բերք ստանալու համար: Այդ տեսակետը հիմնավորում են նրանով, որ տերեւածուցերում եղած բողբոջները օգտվելով նաև բճաշվերի տերեւների կողմից առաջացած ասիմիլատներին, լավ են կազմակերպում գալիք տարվա բերքատու աչքերը: Բացի այդ դարձանք պրտահարուժյունների և այլ պատահարների դեպքում, երբ փնասվում են վազի գլխավոր շվերը, բճաշվելը, որոնք կազմակերպվում են ավելի ուշ, լրացնում են վազի փնասված մասերը և հնարավոր է լինում միաժամանակ նրանց մի մասին բերք ստանալ: Եվ վերջապես վազի ձերատման դեպքում բճաշվերի վրա առաջանում է երկրորդական բերք:

Ինտոխոտում գրված մեր փորձերը նույնպես ցույց տվեցին, որ ձերատման հետևանքով առաջացած բճաշվելից կարելի է ստանալ երկրորդ լիարժեք բերք, սակայն մեր նախորդ ուսումնասիրությունները տարվել էին լարային այգու, խիտ տնկարկների պայմաններում, ուստի կարիք եղավ նորից փորձ գնելու, նպատակ ունենալով պարզելու ձերատման հետևանքով բճաշվելից երկրորդ բերք ստանալու հնարավորությունը թմբային այգու և ստանդարտ տնկարկների պայմաններում:

Փորձը գրվել է 1950 թվին ինտոխոտաի երկրորդ ազրոհողամասի և նախկին չորրորդ ազրոհողամասի թմբային այգիներում սպիտակ Արաքսենի, Կախեթ և դեղին Երևանի սորտերի վրա, որոնք մեր նախորդ փորձերում ուսումնասիրված չեն եղել:

Գրախոնությունը տվյալներով արդեն հայտնի է, որ սպիտակ Արաքսենին վաղահաս սորտ է և ընդունակ է բճաշվելից հետո բերք տալու [1]:

Վերցված է Կախեթ սորտից 180 վազ, իսկ սպիտակ Արաքսենի և դե-

դին ենթանի սորտերից 90-ական վաղ, որոնց ձևաառումը կատարվել է հետևյալ մամկնանկերում:

1. Մաղկման սկզբին, հետաքննելով միայն աճման կտր:

2. Մաղկման սկզբին, հետաքննելով վերջին սղկույզից հետո 6—8 տերև (վերը դանդաղ մասը):

3. Մաղկման ժամանակ, հետաքննելով միայն աճման կտր:

4. Մաղկման ժամանակ, հետաքննելով վերջին սղկույզից հետո 6—8 տերևները:

5. Մաղկումից հետո հետաքննելով միայն աճման կտր:

6. Մաղկումից հետո, հետաքննելով վերջին սղկույզից հետո 6—8 տերև (վերը գտնվող մասը):

Որպես կանխորոշ յուրաքանչյուր սորտից նույն հողակտորում համապատասխան քանակությամբ վաղեր են թողնվել տոնայ ձևաառման: Փոքր զրվել է բարձր սպրտեխնիկայի պայմաններում և փորձի բոլոր վարիանտների վազերին տրվել է նույն խնամքը: Հասունացումից առաջ կատարվել է հիմնական բերքի և բճաշվելի վրա առաջացած երկրորդ բերքի նախնական հաշվառումը, բերքահավաքի ժամանակ փաստացի բերքի հաշվառումը, ինչպես նաև բերքի մեխանիկական և քիմիական անալիզները:

Վաղը տարբեր մամկնանկերում ձևաառնելու հետևանքով հիմնական և բճաշվելի վրա առաջացած երկրորդ բերքի տվյալները բերվում է

Աղյուսակների տվյալները ցույց են տալիս, որ ծաղկման սկզբնական շրջանում ձևաառված վազերի մոտ առաջվում է թե հիմնական և թե բճաշվալին բերքի հավելում: Այսպես, օրինակ՝ հիմնական բերքի հավելումը սպիտակ Արաքսենի սորտի մոտ եղել է 17—59 ցենտներ, Կախեթի՝ 20—23 ցենտներ և գեղին Արևանի՝ 13—46 ցենտներ, իսկ բճաշվելի վրա առաջացած լրացուցիչ բերքը կանխորոշ վազերի բճաշվալին լրացուցիչ բերքի համեմատությամբ տվել են հավելում սպիտակ Արաքսենի սորտի մոտ 33—53 ցենտներ, Կախեթի՝ 7—10 ցենտներ և գեղին Արևանի՝ 4—11 ցենտներ: Բերքառնություն առաջին բարձրացումը բացատրվում է նրանով, որ վաղ մամկնանկում կատարված ձևաառման հետևանքով գլխավոր չվի աճեցողությունը ժամանակավորապես կանց է տանում և աննպանյութների սրտք քանակությունը, որը պիտի գնար գլխավոր չվի ծայրամասի աճեցողություն համար, ծախսվում է կազմակերպված բերքի և բճաշվելի ու նրանց ծաղկավթթվածությունների առաջացման և պարզացման վրա:

Վաղի վաղ ձևաառման ղեկավարում նույնանման տվյալներ է ստացել նաև ձ. Բ. Քաշիրովը Տաճիկական ՍՍԽ Բույունցուր սովխոզում [2], Տվյալները ցույց են տալիս նաև, որ առաջված հավելյալ բերքը սրակով հետ չի մնում հիմնական բերքից:

Վաղ մամկնանկում ձևաառման ղեկավարում հավելյալ բերքի շտաբը սպիտակ Արաքսենի սորտի մոտ սեպտեմբերի 16-ի տվյալներով եղել է 24,8—25,7⁰/₀, թթվությունը՝ 4,6—4,9⁰/₀, որոշ ղեկավարում նույնիսկ չափարի բարձր քանակությամբ է ստացվել, այսպես օրինակ՝ սեպտեմբերի 29-ին հավաքված բերքը ունեցել է 30,5⁰/₀ չափար և 4,9⁰/₀ թթվություն: Հիմնական բերքի օգոստոսի 1-ին կտառած անալիզի տվյալներով չափարի քանակությունը եղել է 15,5—15,6⁰/₀, թթվությունը՝ 8,4⁰/₀:

CL₅₀ was 0.0001 g/l.

Using formula $U_{\text{gross}} = U_{\text{net}} + U_{\text{gross}} - U_{\text{net}}$, the gross value of

[illegible]

Удължаване на мисълта

Appendix 3

የጥንታዊ የግብርና ስርዓት ምሳሌ

վիճակի տարի	1	2	3	4	5	6	7
Մագիման օղզերն, հեռացնելով ամառն կոնը	136	178	116	198	174	220	122
Մագիման օղզերն, հեռացնելով վերջին օրհույրից հետո (վերը գտնվող մասը)	45	5		44			
Մագիման մասանոսի, հեռացնելով ամառն կոնը	136	178	116	198	174	220	122
Մագիման մասանոսի, հեռացնելով վերջին օրհույրից հետո 6—8 տերև (վերը գտնվող մասը)	45	5		44			
Մագիմանից հետո, հեռացնելով միայն ամառն կոնը	136	178	116	198	174	220	122
Մագիմանից հետո, հեռացնելով վերջին օրհույրից հետո 6—8 տերև (վերը գտնվող մասը)	45	5		44			
Կոնարով	136	178	116	198	174	220	122

(*) 300 - 94600000 11.07.20

Այդ նույն օրինաչափությունը նկատվում է նաև գեղին Երևանի սորտի մոտ. չնայած գեղին Երևանին միջանոս է. բայց քաղվում է վաղ, սրբ սեպտեմբերի 26-ի անայիցի տվյալներով բճաշվային համեկյալ բերքի չափարը կազմել է $20,0^{\circ}$ թթվությունը՝ $7,1^{\circ}$, մպոստոսի 19-ին կատարած անայիցի տվյալներով հիմնական բերքի չափարը եղել է $17,4—19,5^{\circ}$ թթվությունը՝ $8,3^{\circ}$:

Հիմնական բերքի չափարի ցածր տոկոսը թե սպիտակ Արաքսենի և թե գեղին Երևանի սորտերի նկատմամբ հետևանք են այն բանի, որ սպիտակ Արաքսենին՝ սրպես վաղահաս և գեղին Երևանին՝ սրպես միջահաս սորտեր սովորաբար քաղվում են վաղ, սրից հետո սննդանյութերի ամբողջ պահարը ծախսվում է բճաշվային բերքի վրա:

Սակայն նույն երևույթը տեղի չի ունենում Կախեթի սորտի մոտ. վերջինս սրպես գինու սորտ քաղվում է ուշ՝ նրա հիմնական բերքի չափարը սեպտեմբերի 24-ի անայիցի տվյալներով կազմում է՝ $25,5—26,0^{\circ}$ թթվությունը՝ $5,3—5,5^{\circ}$, իսկ բճաշվային համեկյալ բերքի չափարը եղել է $22,0—22,9^{\circ}$ թթվությունը՝ $7,9, 9,8^{\circ}$:

Բճաշվային համեկյալ բերքը բարձր որակով է ստացել նաև Յեյուրինը՝ 10 Ուզբեկական Միության 1937 թ. հոկտեմբերի 6-ին Սամարյանցում գեղին քիչմիջի բճաշվերից քաղված համեկյալ բերքը ունեցել է $24,6^{\circ}$ չափար և $11,3^{\circ}$ թթվություն:

Ծաղկման շրջանում ձերտաված վազերի բճաշվերից ստացված բերքը նույնպես կանտրոլ վազերի բճաշվերի միջին բերքատվությունից բարձր է. սպիտակ Արաքսենի սորտի մոտ՝ 36—37 ցենտներ և իր որակով հետ չի մնում սովորական բերքից. օրինակ՝ սեպտեմբերի 16-ին կատարված անայիցի տվյալներով սպիտակ Արաքսենին ունեցել է $24,7—25,8^{\circ}$ չափար, $4,1^{\circ}$ թթվություն:

Մաղկմանից հետո կատարված ձերտման գեղքում Կախեթի և գեղին Երևանի սորտերի մոտ բճաշվային բերքի համեկյալ համաքյա չի նկատվում, իսկ սպիտակ Արաքսենի սորտի մոտ ձերտման վազերի բճաշվերից ստացված բերքը, չնայած նրան, որ կանտրոլ վազերի բճաշվերի միջին բերքատվությունից բարձր է, սակայն գիջում է ավելի վաղ ժամկետներում՝ ծաղկման սկզբին և ծաղկման ժամանակ ձերտման վազերի բճաշվերի միջին բերքին:

Անհրաժեշտ է նշել, որ սպիտակ Արաքսենի սորտի մոտ ուշ ժամկետում ձերտման վազերի բճաշվային համեկյալ բերքը որակով հետ չի մնում ծաղկման սկզբի և ծաղկման ժամանակ ձերտման վազերի բճաշվային բերքից, այս գեղքում նրա բճաշվային համեկյալ բերքն սեպտեմբերի 16-ին կատարված անայիցի տվյալներով ունեցել է $25,3—25,7^{\circ}$ չափար և $3,7—3,8^{\circ}$ թթվություն:

Սպիտակ Արաքսենի սորտը ձերտման գեղքում տալիս է լիարժեք ոգկույզներով բերք: Մի ոգկույզի միջին քաշը հասնում է $64—120$ գր. 100 պտղի քաշը տատանվում է $185—250$ գր սահմաններում:

Կատարված փորձի արդյունքները մեզ բերում են հետևյալ եզրակացություն:

1. Բերիայի շրջանում սպիտակ Արաքսենի, Կախեթի և գեղին Երևանի սորտերից բճաշվային լրացուցիչ բերք ստանալու նպատակով խաղողի

վազերի ձերատումը պետք է կատարել ծաղիկման սկզբին: Այդ ժամկետում կատարված ձերատման հետևանքով բճաշվերի վրա առաջացած լրացուցիչ բերքը հեկտարից կազմում է րառ սորտերի 1—3.5 ցենտներ, հիմնականում պահպանելով սորտին նախնական որակը:

Վաղ ժամկետում կատարված ձերատումը բճաշվերից լրացուցիչ բերք առանալու համար լավ արդյունքներ է տալիս սպիտակ Արաքսենի վաղահաս սորտը:

Ըստ երևույթին ձերատման ազդեցությունը բճաշվային բերք առանալու տեսակետից գրավան կլինի նաև մյուս վաղահաս սորտերի նկատմամբ, որոնք ընդունակ են բճաշվերի վրա երկրորդական բերք առանալու:

Հայկական ՍՍՀ Գյուղատնտեսության
ազգային Գիտնականության
և Խաղողագործության ինստիտուտ

Ստացվել է 20 VI 1951

ՆԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Апенелография Армянской ССР, 1917.
2. Ф. Б. Баширов—Плодоношение винограда на пасеках. Ж. Виноделие и виноградарство СССР, 8, стр. 20, 1948.
3. Ф. Б. Баширов—Использование пасынков при обрезке виноградных кустов. Ж. Виноделие и виноградарство СССР, 6, стр. 32, 1947.
4. П. П. Бузин—Виноградарство, 1937.
5. С. А. Мельник—Влияние зеленой обрезки на виноградные кусты и на качество их урожая. Вестник виноделия Украины, 1, стр. 34, 1926.
6. А. С. Мержаниан—Виноградарство, 1939.
7. Е. К. Пазюда—Урожай винограда с пасынков прошлого года. Ж. Виноделие и виноградарство СССР, 4, 1950.
8. И. Г. Стрельников—Влияние пасынков на плодоносность почек виноградной лозы. Ж. Виноделие и виноградарство, 10, 1950.
9. Г. Ф. Турчинский—Плодоносность почек виноградной лозы. Ж. Виноделие и виноградарство СССР, 1, 1950.
10. М. Г. Цейтлин—К вопросу о получении урожая винограда на пасынках. Ж. Виноделие и виноградарство СССР, 10, стр. 19, 1949.
11. М. Г. Цейтлин—Особенности сорта кишмиш белый крупноягодный. Ж. Виноделие и виноградарство СССР, 1, стр. 29, 1948.

С. М. Мурадян

Влияние чеканки виноградной лозы на получение второго урожая у сортов спитак Араксени, Кахет и Еревани желтый

Выводы

В 1950 г. в районе им. Л.П. Берия Армянской ССР с целью получения второго урожая винограда на опытном участке Института виноделия и виноградарства были проведены опыты по чеканке винограда сортов—спитак Араксени, Кахет и Еревани желтый.

Чеканка проводилась в различные сроки: перед цветением, в

период цветения и после цветения. Контролем служили растения указанных сортов без чеканки в одинаковых условиях выращивания.

Результаты опытов показали, что чеканка указанных сортов в условиях района им. Берия дает вполне положительные результаты для получения второго урожая с пасынков. По данным предварительных результатов лучшим сроком проведения чеканки являются периоды перед цветением и во время цветения, при которых прибавка урожая и пасынков по сравнению с контролем составляет от 6—53 процентов.

При чеканке лозы в указанные сроки прибавка урожая с пасынков сорта спитак Араксени дает от 33—55 ц, Кахет—от 7—10 ц, Ереванн желтый—от 4—11 ц, причем лучшие результаты обеспечиваются при чеканке в период цветения.

Второй урожай с пасынков по своему качеству не уступает основному урожаю, в некоторых случаях даже по содержанию сахара превышает его. Так, например, у сорта спитак Араксени в урожай с пасынков 16-го сентября сахар составлял 24,7—25,8 %, кислотность—4,9 %, Кахет—22—22,9 % сахара и 7,9—9,8 % кислотности, у Ереванн желтого—20,0 % сахара и 7,1 % кислотности.

Проведенная до цветения чеканка дает лучшие результаты у раннеспелого сорта спитак Араксени, который вообще обладает способностью плодоносить с пасынком, кроме того у этого сорта основной урожай убирается рано, в результате чего создаются лучшие условия для питания и дальнейшего развития гроздей на пасынках, созревания их ягод и накопления сахара, чем у сортов с более поздними сроками созревания.

Надо полагать, что при чеканке положительные результаты должны получаться и у других раннеспелых сортов.